

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

ה' אלול תשפ"א 1387 (שנה כו')

נושא השבוע: שמיטה[ד]

ההפטרה: "אנוכי אנוכי" (ישעיה נא)

פרשת שופטים

האט
עוד 25 יום
יום הדין!

"ולא תקים לך מצבה אשר שזא ה' אלוֹקֶיךָ" (פז, כב)

שנינו בפרקי אבות (פ"ד מ"ט): "העולם הזה דומה כפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין" - על האדם לשים לנגד עיניו תמיד כי העולם הזה הינו חולף, ועליו לעשות את כל עניני העולם וצרכי הגוף בתור הכנה לעבודת הבורא - לעולם הבא. ידוע כי הנאות העולם הזה קרויות "לך", כמו "חציו לכם". לפיכך אמרה התורה: "ולא תקים לך מצבה" - אל תעשה את ה"לך", היינו את הנאות העולם הזה בתור "מצבה" - דבר יציב וקיים לתמיד אלא בתור הכנה לעולם הבא.

"תמים תהיה עם ה' אלוֹקֶיךָ" (יז, יג)

אומר ה"חפץ חיים": בענייני שמים צריך אדם להיות תמים ולקיים את התורה והמצוות בתמימות ובפשטות. עומדים אנו בפתחה של שנת השמיטה בו מצווה הקב"ה אותנו שלא לעבד את האדמה, לא לזרוע ולא לחרוש.... ואדם שואל את עצמו ממה נחיה?! כאן צריך האדם לעבוד על מידת התמימות והבטחון בה'. אם ה' מצווה אותנו, אנו עושים ללא שאלות ותמיהות שמקורן מעצת יצר הרע, וכשהקב"ה יראה שאנו עושים את רצונו הוא יעשה את רצונו.

"כי תצור על עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדוח

עליו גרזן" (כ, יט)

מקשר רבי יצחק ערמה זצ"ל את הפסוק למלחמת היצר. היצר הרע מבקש להשתרר ולהשתלט על האדם ולהטביעו במערכולת תאוות העולם ותענוגיו, והאדם היודע שהמטרה העיקרית היא תוספת מצוות ולימוד תורה נלחם ביצר הרע ומדוחיו ושם עליו "מצור", זה שכתוב "כי תצור על עיר", אך יחד עם זאת מזהירה התורה: "לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרזן" ואומרת אל תתנזר כליל מהנאות העולם אלא החכם עיניו בראשו יהנה במידה כדי לשמור על הבריאות ולצורך נפשו, כי לפעמים רצוי וצריך לנפוש ולהתענג בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

ברכת השם יתברך לשומרי השמיטה

שנת השמיטה תשע"ה בבית משפחת לגטיבי ממיסדי מושב דלתון שבגליל העליון. משה, אב המשפחה הינו חקלאי ותיק מספר על נס גלוי שהתרחש עימם: הכל החל בהחלטה על שמירת השמיטה והפקרת הפירות ולא להעבירם אפילו לאוצר בית דין, המוני יהודים הגיעו למטעים ויצאו מהם עמוסים בסלי שזיפים, אגסים, נקטרינות ואפרסקים. ואף אוטובוסים עם תלמידי ת"תים הגיעו למטעים לראות מקרוב כיצד שומרים שמיטה. עם תחילת השנה השמינית כשרציתי להתחיל בעבודת האדמה חוינו טרגדיה נוראה, בננו יגל נפצע אנוש מיירי צלף בחברון בעת ששמר על המתפללים במערת המכפלה בפרשת "חיי שרה". כבר בשלבים הראשונים אמרו לנו הרופאים שאין סיכוי שהוא יצא בשלום מהפציעה, למרות האוש שניבט מעניניהם של הצוות הרפואי נכנסתי לגדולי ישראל ובראשם מרן הרב הגאון חיים קנייבסקי שליט"א שיעתירו בתפילה על בני, והתשובה לא אחרה לבוא: "ראויה היא השמיטה שתגן בעד

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 7:21-7:27 * סוף זמן ק"ש 8:45-8:43

כניסת שבת: 7:07 יציאת שבת: 7:57 יציאת שבת: 8:48

יגל". ואכן, לפליאת כל הרופאים הנס הגדול אירע ובנו שב לאתנו ושחרר מבית החולים כשכולם בהתרגשות עצומה על הנס הגדול שהתרחש עמנו, מוסיף יגל ואמר: "הכל בזכות השזיפים והכרמים של אבא הנמצאים במורדות המערבים הסמוכים למושב שהופקרו לחלוטין בשנת השמיטה, הקב"ה שמר עלי ולא הפקיר אותי". (אתר דירשו- סיפר הרה"ג יצחק זילברשטין שליט"א)

מעשה שהיה

בזכות עמידה בניסיון

בחודש סיון תשע"ה, בעיצומה של שנת השמיטה, יצאו כיתה ד' של בית ספר "משכנות תמר" באחוזת ברכפלד לטיול ובקרו אצל חקלאי שומר שמיטה, דורון טוויג במושב עזריה שליד רמלה שהתמסר לשנת השמיטה בצורה בלתי רגילה. המורות שהיו בסיוור נגשו לאשתו וביקשו שתתפלל ותברך שתי מורות מצוות בית הספר, שלכל אחת מהן יש רק ילד אחד ותיארו בפניה את ייסוריהן על שאינן זוכות לילדים נוספים. היא התפללה עליהן והנה 9 חודשים אחר כך, זכו שתי המורות ללדת באותו יום בן, ובערב שבת ויקהל- שקלים הן זכו להכניס את בניהן בבריתו של אברהם אבינו! ויהי הדבר לפלא.

הייתה זו ברכת החקלאי שהתקיימה וכפי שאמר הרב הגאון חיים קנייבסקי שליט"א שכדאי לקבל ברכה מאנשים אלו שמסרו נפשם על שמירת השמיטה ועשו הכל למענה.

סיפורו של דורון טוויג הינו מיוחד במינו, שכן אך כפסע היה שלא ישמור שמיטה, חלילה. גם אחרי רה"ש של השמיטה הוא עדיין לא החליט, כמה אברכים שפגשו בו באקראי שכנעו אותו לשמור שמיטה וגם רעייתו דרבנה אותו לקבל את ההחלטה הנכונה. ההתלבטות הייתה קשה מנשוא בהיותו מעבד מאות דונמים ובשל היותו ספק הבית של חברת ענק הרוכשת ממנו חצילים בשווי מיליוני שקלים בשנה. אך כשחתם על טופס התחייבות ל"קרן השביעית", הלך עד הסוף והמית 25,000 שתילים יקרים ששתל בחממות שלו בהשקעת עתק למרות שמצד ההלכה לא היה מחויב, הוא הביע את החשש שמא יהיו אנשים שידעו שקיבל עליו שביעית וימצאו לפתע בחממותיו חצילים שנוצעו אחרי רה"ש, ואם יאכלו מהם הוא יחשב כמחטיאם.

אך בן שיחו מ"קרן השביעית" ניסה להרגיעו: "אם אינך משקה את השתילים, הם יתייבשו ויבלו מאליהם", אך הקב"ה רצה אחרת, הזרעים לא רק שלא התייבשו, הם צמחו וגדלו, בחממות היה חום גדול מעל 50 מעלות עד שהאדמה התבקעה אך עלי החצילים יצאו ופרחו. השבועות חלפו ולמרות שהם לא קיבלו השקיה הם גדלו והתפתחו. "אני יודע שזה ניסיון משמים לבחון אותי האם אעמוד בו, הבנתי שהדרך היחידה היא להזרים חומר רעיל על הזרעים" אמר ועיניו דומעות ועל מה ולמה? כל חקלאי רואה בזרעים ובצומח את כל חייו, כשהם פורחים - הוא פורח וכשהם נובלים הוא מרגיש לא טוב.. הוא נושם בבוקר את רגבי האדמה וחושק לגשת ולעבדה, הוא נמשל לאדם שצם כמה ימים ורואה אוכל שריחו נודף למרחוק "ואני לא רק שלא יכולתי לעבד ולזרוע, נאלצתי להמית את הזרעים ששתלתי כמו ידי, אין צער וייסורים גדולים מזה עבור חקלאי". למרות הקושי הגדול הורה לעובדים הזרים שלו לבצע את הפעולה ולפזר את הרעל, הם הסתכלו עליו כעל מי שיצא מדעתו...

זה שבסוכות הוא יוצא מהבית ומתגורר בסוכה הם כבר קלטו, כמו גם את העובדה שבמשך 7 ימים היהודים לא אוכלים חמץ.... אבל להרוג את הזרעים היקרים ולהרוס את תכולת החממה בידיים, "מה קרה לך?" שאלו בתימהון. במהלך שנת השמיטה עת יצא לסיור בשדותיו, במהלכן ירד כמה פעמים מרכב השטח כדי... ללטף את הקוצים שצמחו במקום החצילים.... "אלו קוצים של מצוה" - אמר בלהט.

גדולי התורה ובראשם מרן הרב הגאון חיים קנייבסקי, שלחו אליהם אנשים הזקוקים לברכה באומרים: "אין ברכה יותר גדולה מאשר ברכתם של שומרי השמיטה, שהתורה בעצמה יעדה

להם את הברכה כמו שכתוב: "וציוויתי את ברכתי", בהדגישם את מסירות הנפש שבאה לידי ביטוי אצלם, ואכן אנשים הגיעו והתברכו, מי בזיווג הגון, מי ברפואה שלימה ומי בזרע בר קיימא..... והברכות פועלות את פעולתן באופן יוצא מגדר הרגיל...

(אתר דירשו- סיפר הרה"ג יצחק זילברשטין שליט"א)

הלכות שמיטה [ד]

פינת ההלכה

א. שנה הבאה, תשפ"ב הינה שנת שמיטה (שזילי שזיעית לגר"ש רווח).

ב. בכלל מצוות השמיטה היא שביתת הארץ שפירושה לשבות מעבודות הקרקע ועבודת האילן בשנה זו. ובכלל מלאכות האסורות: זריעה, קצירה, זמירה, בצירה, סיקול השדה, זיבול הקרקע, חרישה, עידור, השקיה, הברכה והרכבה ונטיעת האילן וכדו' (הרמבם הל' שמיטה ויזבל פ"א ה"א-יב, וילקו"י שזיעית לגר"ש יצחק יוסף פ"ד ס"א). והיסוד בזה שפעולות שנועדו לקיום הצמחייה והעצים מותרות אך פעולות שנועדו להשבחה אסורות חוץ משתילה וזריעה שאסורות בכל אופן (שזיעית שזיה פ"ו).

השקיה:

ג. מותר להשקות עצים [של פירות ושל סרק] ופרחים, אף שבלא השקיה לא יתרוץ לגמרי, אלא כל שבמניעת ההשקיה ינזקו רשאי להשקות אותם כל צרכם, ואינו צריך לצמצם בהשקיה. וכיום כמעט כל שדה נפסדת אם לא משקים אותה (אור לכיוון שזיעית פ"א ס"יב, וילקו"י פ"יב ס"א) וכן דשא מותר להשקות כרגיל (וילקו"י פ"יב ס"ה).

אולם בעונת הגשמים אין להשקות כלל (וילקו"י ס"ס) וירקות שיש בהם איסור ספיחין [=ירקות שגדלו מאליהם בשנה שביעית] אסור להשקות כלל (וילקו"י פ"יב ס"ב).

ד. השוטף את רצפת ביתו בשנת השמיטה והמים יורדים דרך הצינור שבמרפסת לחצר הבית ומשקים את הצמחים יש להקל בזה אף באופן שגורף את המים במגב לכיוון הצינור (וילקו"י פ"יב ס"ז) ובפרט כשיש במים חומרי ניקוי (קדושת שזיעית פ"א ס"בכ).

ה. מותר להניח את צינור המזגן בגינה גם בשנת השמיטה אף על פי שכל הזמן המים היורדים מן המזגן משקים את הגינה (וילקו"י ס"ח).

ו. מותר לשטוף רכב ברחוב העיר אף שהמים יורדים לגינה הסמוכה, מאחר ואינו מתכוון להשקות את הגינה (פ"יב ס"ט).

כללי:

ז. מותר לתמוך ולקשור את העצים עם מעמדים כדי שיגדלו "ישר" קודם השביעית, אבל בשביעית אסור, וכל זה כשעושה מחשש שהעץ יתעקם, אבל אם עושה כן כדי שלא ישבר מותר (וילקו"י פ"ח ס"א).

ח. אין לבצע שום פעולות הכנה כולל ניכוש, ריסוס, יישור השטח או מילוי באדמה לקראת השנה השמינית אלא יש לעשותם רק לאחר השמיטה (פ"יג ס"ז).

עציצים:

י. עציצים שבתוך הבית [תחת תקרה] אפילו עציצים נקובים מותר להשקות, לזרוע בהם או לנטוע בהם כרגיל וכן לעשות שאר פעולות הנצרכות (וילקו"י פ"ד ס"כו).

יא. שתילי זרעים ופרחים שבעציצים הנמצאים בדירה או על אדן החלון, מותר לפתוח בשנת השמיטה את התריסים והחלונות של הדירה, אף שעל ידי זה חודרים לדירה אוויר צח וחום מקרני השמש וגורמים לצמיחת השתילים [אע"פ שכל הצמחה זה בבחינת זורע כאן אין חוששים לזה] (וילקו"י פ"ד ס"כט).

יב. מותר להניח פרחים תלושים בתוך עציץ מלא מים בשנת השמיטה, ואפילו שהפרחים או השושנים סגורים, ועל ידי נתינתם במים יפתחו, אעפ"כ יש להקל בזה (וילקו"י פ"ד ס"ל).

יג. עציץ נקוב שנשבר, והאדמה עדיין מחוברת לשורשים מותר להעבירו עם אפרו לעציץ אחר (וילקו"י פ"ד ס"ל).

יד. הטיפול בעציצים הנמצאים תחת כיפת השמים בין נקובים ובין לא, ואפילו עשויים ממתכת או זכוכית, דינם כטיפול בגינה שדינה פורטו (קדושת שזיעית ס"א ס"כב) היינו שאסור לזרוע, לשתול וכו'... (וילקו"י פ"ד ס"כה).

טו. יש אומרים שגינה הנמצאת על גג הבית [גג מלא עפר] דינה כדן שדה רגיל ויש חולקים ואומרים שהגדל בגג אין עליו איסור מלאכות של שביעית (ס"ס פ"ד ס"כג-כד) ודין זה גם בעציצים הנמצאים במרפסת פתוחה [ללא גג] מקומה ראשונה ומעלה (ס).

טז. העובר דירה בשביעית מותר לו להעביר את העציצים שבביתו מבית לבית אף בעציץ נקוב,

מ"מ טוב ליתן תחת העציץ צלחת לפני שמוציאו כדי להפסיק בינו לבין הקרקע (שם פ"ד ס"ז, אור
לציון פ"א ס"ה).

בעלי גינות הפרטיות והמשותפות בבניין:

יט. בעלי חצרות בבניינים משותפים או חצר פרטית, גם אם הם מתכוונים לסמוך על "היתר מכירה" לעניין קניית פירות וירקות בשווקים החופשיים יש להם לשמור על שמיטה בגינתם או בגינת הבניין המשותף ולא להזדקק ל"היתר מכירה" [אלא שבגינה שבבניין משותף אם הדיירים לא מסכימים לטפל בגינה בשמיטה כהלכה אזי יכול להשתמש ב"היתר מכירה", דהיינו ללכת לרבנות המקומית ולמכור את שטח הגינה של הבניין לגוי לשנת השמיטה] (ילקוט יוסף פ"כ ס"א).

אע"פ שאסור לזרוע ולנטוע בשנת השמיטה (הרמב"ם פ"א ה"ב, ילקוט פ"ד ס"ד) מ"מ כעת עדיין מותר, לכן יכולים לשתול כעת פרחים רב שנתיים [ולא עונתי שצריך להחליפם פעמיים בשנה] וכן צמחי נוי שונים ועצי פרי [אך עץ פרי אי אפשר לשתול כשהוא חשוף שורש אלא כשהוא בעציץ ומסוגל לחיות בעציץ שבועיים לפחות וגם כשנוטעים אותו עם אדמת העציץ בלא שיתפורר בשתילה] (הרמב"ם פ"ג ה"א וכסף משנה שם, ילקוט פ"ב ס"י-יב אור לציון לגר"צ אבא שאול שביעית פ"א ס"א שביעית הקלה לגר"ש רווח פ"ד ס"ה ועוד).

היתר מכירה

כ. הרבנות הראשית מוכרת את האדמות (השייכות ליהודי) לגוי ובאופן זה יהיה מותר ליהודי לעבוד בקרקע זו ולעשות את כל המלאכות הקשורות בה כבכל שנה שהרי היא שייכת לגוי [וכל זה מעיקר הדין, אך מהיות טוב שמלאכות דאורייתא של שביעית יעשו ע"י גוי (שהם: זריעה, קצירה, זמירה ובצירה) (ילקוט יוסף פ"כ ס"ג)].

כא. מן הראוי והנכון לכל הירא וחרד לדבר ה' לקנות פירות וירקות בשנת השמיטה אך ורק מחנויות שומרי שמיטה, שאינם מסתמכים על "היתר המכירה", מאחר שכיום אין כ"כ שעת דחק לסמוך על היתר זה.

ובפרט שבזמננו הדבר אפשרי בנקל, וכבר קראו חז"ל לשומרי שביעית: "גיבורי כוח עושי דברו". לשמור בהם כל דיני השמיטה ולא להזדקק ל"היתר מכירה" [ואמנם גם כיום הרבנות נזקקת לעשות את "היתר המכירה" כדי להציל עם רב הגרים בארץ ישראל, שלא כולם מקפידים לשמור על דיני שביעית. ובפרט אלפי חקלאים שבשבים הדבר עדיין נחשב בגדר שעת הדחק, ורוב היצור נועד ליצוא, ובלי "היתר מכירה" רוב המגזר החקלאי לא יוכל לייצא, ועל מנת לא להכשיל את הרבים הרבנות עושה גם כיום את "היתר המכירה"] (ילקוט יוסף פ"כ ס"א).

כב. הסומכים על "היתר מכירה" וקונים מהשווקים כרגיל צריכים להפריש תרומות ומעשרות כרגיל בלי ברכה [מאחר וגמר המלאכה של הפירות נעשתה ע"י ישראל אע"פ שהקרקע נמכרה לגוי] (יש להפריש "מעשר עני" ויש אומרים "מעשר שני" ועל הצד היותר טוב לצאת מכל ספק ולהפריש על תנאי "שני או עני" ולומר בנוסח את שניהם, לפדותו על פרוטה בלא ברכה) (פ"ט ס' א-ג). ואין בפירות אלו קדושת שביעית (פ"ט ס"ב).

כג. פירות שיש בהם קדושת שביעית יש להשתמש בהם כדרכם, פרי שדרכו באכילה לאוכלו [ולא לעשות מיץ], פרי שדרכו בשתייה לשתותו, פרי שדרכו לאוכלו חי לא יאכלנו מבושל, ופרי שדרכו לאכלו מבושל לא יאכלנו חי. ואסור לקלקל טעמם ע"י ערבוב בדבר מר, וכן אסור לאבדם כל זמן שהם ראויים עדיין למאכל אדם או בהמה, לכן את שאריות המזון או הקליפות יעטוף בנייר או בניילון ויניחם בתוך הפח ולא יזרקם סתם כך לפח [אא"כ הכמות מועטה מאוד שאפילו בהמה לא תאכלם מכוח המיעוט] (ילקוט פ"ט ס"ט).

כד. לעניין הפקרת עצי פרי בגינות פרטיות נודיע על כך בבוא הזמן וכן לגבי ירקות ופירות לעניין קניה בחנויות שמיטה נודיע כשיגיע הזמן. [פירות שיש בהם קדושת שביעית החנויות שמוכרות שמיטה יציגו זאת].

להעיר ולעורר בעניין חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות

מעשה באדם שהרשיע במעשיו והועמד לדין, במהלך המשפט הציעו לו חבריו שיבכה ויתחנן ויביע חרטה על מעשיו בפני השופט, אך הוא העדיף לשחק אותה "גבר" והביט בשוויון נפש על מהלך המשפט כאילו זה אינו נוגע לו..... והנה כשקרא השופט את גזר הדין ונגזר עליו לבלות 5 שנים בכלא פתאום פרץ בבכי תוך שהוא מתחנן לשופט שיחון וירחם עליו אך מאומה לא עזר ... אמרו לו חבריו עכשיו אתה בוכה, היית צריך לבכות ולהתחנן לפני גזר הדין, אבל כעת זה מאוחר מדי ... בואו אחים ואחיות יקרים ולא נהיה כמו אותו פתי בסיפור, אלא ננצל את חודש אלול לתשובה ובכיה ולהתחנן לה' יתברך שישלח לנו ויגזור עלינו חיים טובים לבריאות ולשלום...נזכור את כל אותם שהיו איתנו באלול הקודם ועתה הם אינם...ולצערנו הקורונה מכה שוב פעם בשלישית עם אלפי חולים חדשים ליום ... בואו נחזור בתשובה היום!!